

093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/\$FILE/%D0%94%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%20%D0%84%D0%A1%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf

2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

3. Дрозд О. Ю. Зарубіжний досвід застосування медіації та інших альтернативних процедур вирішення спорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 133-136. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/28.pdf

4. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

5. Проект Закону України «Про колективні трудові спори». URL: https://www.nspp.gov.ua/images/2023/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82_%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%83_%D0%9F%D1%80%D0%BE_%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96_%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B8.pdf

6. Лях І. О. Проблеми теорії і практики запровадження інституту медіації у трудовому праві: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2020, 27 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4ee23c1a-d0dc-4d66-bb2c-6f728709b20a/content>

7. Гринь Д. В. Медіація як один із альтернативних способів вирішення індивідуальних трудових спорів: досвід зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2022. Вип. 72. Ч. 2. С. 15-19.

8. Бутинська Р. Я. Медіація у трудовому праві України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 3. С. 146-150.

УДК 342.7(477)

Чудик Н. О.

д.ю.н., доцент, в.о. завідувача кафедри теорії права та конституціоналізму, Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Людські права та свободи в умовах воєнного стану відіграють надзвичайно важливу роль у збереженні демократичних цінностей та захисті гідності особи. Аналіз особливостей гарантування прав та свобод у таких надзвичайних обставинах є актуальним завданням, яке вимагає уваги як з боку науковців, так і з боку правозахисників. У даній науковій публікації розглянемо ключові аспекти цієї проблеми, враховуючи міжнародний досвід та аналізуючи

законодавство України.

Особливості гарантування прав і свобод людини в умовах воєнного стану визначаються не лише самою наявністю військового конфлікту, але й впливом цієї надзвичайної ситуації на правовий режим і механізми захисту прав людини. Воєнний стан може призвести до обмежень чи призупинення певних прав і свобод, які в звичайних умовах є недоторканими. При цьому важливо забезпечити баланс між потребами безпеки суспільства та збереженням основних прав і свобод громадян. Таким чином, особливості гарантування прав і свобод людини в умовах воєнного стану полягають у вирішенні конфлікту між цими двома аспектами та забезпеченні дотримання принципів міжнародного права та основних правових норм.

Держава має ряд зобов'язань щодо гарантування прав і свобод людини в умовах воєнного стану. Деякі з основних способів цього гарантування включають:

Дотримання міжнародних стандартів прав людини: Держава повинна дотримуватися міжнародних договорів та конвенцій про права людини, навіть у часи воєнного стану. Це означає, що права, такі як право на життя, недоторканність особи, свобода віросповідання та інші, повинні бути захищені незалежно від обставин.

Обмеження виключно на обов'язковий мінімум: Якщо вживаються заходи обмеження прав у зв'язку з воєнним станом, ці обмеження повинні бути строго необхідними, пропорційними та тимчасовими. Держава повинна обмежувати права лише в обсязі, який є абсолютно необхідним для захисту безпеки інших осіб та суспільства в цілому.

Підзвітність і контроль: Державні органи, що здійснюють владу під час воєнного стану, повинні бути підзвітними перед законом та надзвичайною владою. Проводитися повинен ретельний нагляд за діяльністю владних структур, щоб уникнути зловживань та порушень прав людини.

Забезпечення доступу до суду: Незважаючи на воєнний стан, держава повинна забезпечити можливість людям звертатися до суду для захисту своїх прав. Суди повинні мати повну незалежність та можливість розглядати справи про порушення прав людини.

Інформаційна та освітня діяльність: Держава повинна забезпечити доступ до об'єктивної інформації про права та обов'язки громадян у часи воєнного стану. Освітня робота щодо прав людини в цих умовах може допомогти уникнути порушень та конфліктів.

Ці заходи спрямовані на те, щоб забезпечити, що навіть у найскладніших часах права та свободи людини залишаються захищеними та поважаними.

Згідно з ст. 64 Основного Закону держави права людини «не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України» [1]. Вказана норма наголошує на нормативній основі обмеження прав людини – Конституції України.

У ч. 2 ст. 64 Конституції України визначений перелік прав і свобод, які не можуть бути обмежені в умовах воєнного стану. До таких належать: право на рівність громадян перед законом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак (ст. 24); право на громадянство та його зміну (ст. 25); право на життя (ст. 27);

право на повагу до гідності особи (ст. 28); право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); право на індивідуальні або колективні письмові звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування (ст. 40); право на житло (ст. 47); право на шлюб і рівні права та обов'язки в шлюбі і сім'ї (ст. 51); рівність дітей у своїх правах незалежно від походження (ст. 52); право на захист прав і свобод у людини у суді (ст. 55); право на відшкодування коштами держави або органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, заподіяної незаконними рішеннями органів державної влади (ст. 56); право знати свої права і обов'язки (ст. 57); закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи (ст. 58); право на професійну правничу допомогу (ст. 59), право на відмову від виконання явно злочинних розпоряджень чи наказів (ст. 60); право не притягуватися двічі до юридичної відповідальності одного виду за одне і те ж правопорушення (ст. 61); презумпція невинуватості (ст. 62); право на захист і відмову свідчити або давати пояснення чи показання щодо себе, членів сім'ї або близьких родичів, коло яких визначено законом (ст. 63) [3]. Закріплення переліку прав, які не підлягають обмеженню, навіть під час дії воєнного стану, є конституційною гарантією прав людини і громадянина. Це важливий аспект для забезпечення основних прав та свобод громадян у будь-який час. Так, повага до прав людини є обов'язком держави. Держава має відповідальність перед своїми громадянами та міжнародною спільнотою забезпечити захист, визнання та виконання прав людини. Це впливає як з міжнародних договорів та конвенцій, до яких більшість країн приєдналася, так і з внутрішнього законодавства країни.

Повага до прав людини включає не лише утримання державою від безпосередніх порушень цих прав, а й створення сприятливих умов для їхнього реалізації. Це означає, що держава повинна забезпечити ефективні правові, інституційні та соціальні механізми, які гарантують всім громадянам доступ до їхніх прав без будь-якої дискримінації.

Надзвичайні обставини, такі як воєнний стан чи інші надзвичайні ситуації, не виправдовують порушень прав людини. Навпаки, вони покладають на державу ще більшу відповідальність за забезпечення прав та свобод своїх громадян у таких складних умовах.

Захист прав і свобод громадян є одним із основних обов'язків держави. Проте існують випадки, коли їх обмеження є невідворотним і повинне здійснюватися виключно у законодавчо визначений спосіб. Згідно з Конституцією України підставою для таких обмежень виступає впровадження воєнного або надзвичайного стану. До прав фізичних осіб, які можуть обмежуватися в умовах воєнного стану належать: право на недоторканність житла (ст. 30); право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31); право на невтручання в особисте і сімейне життя (ст. 32); право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34); право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38); право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації (ст. 39); право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої

діяльності (ст. 41); право на підприємницьку діяльність (ст. 42); право на працю (ст. 43); право на страйк (ст. 44); право на освіту (ст. 53) [1]. Такі обмеження необхідні для: запобігання злочинам; рятування життя людей та майна; забезпечення інтересів національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку та економічного добробуту; забезпечення охорони здоров'я населення, захисту репутації, прав і свобод інших людей; запобігання розголошенню конфіденційної інформації тощо.

У висновку до наукової публікації про особливості гарантування прав і свобод людини в умовах воєнного стану слід підкреслити важливість збереження правових норм та міжнародних стандартів у найскладніших часах. Воєнний стан не може бути виправданням для порушення прав людини, але, навпаки, має стимулювати державу до зміцнення захисту цих прав.

Розуміючи, що обмеження прав у воєнний період може бути необхідним, важливо наголосити на тому, що такі обмеження повинні бути тимчасовими, пропорційними та обмеженими тільки необхідним мінімумом для забезпечення безпеки суспільства. Держава має забезпечити, щоб ці обмеження не призводили до систематичного порушення прав людини чи зловживання владою.

Крім того, важливо враховувати роль міжнародної спільноти та міжнародних організацій у моніторингу та захисті прав людини в умовах воєнного конфлікту. Спільна дія міжнародних та національних структур може сприяти забезпеченню ефективного захисту прав та свобод людини в умовах воєнного стану.

Отже, висновок має підкреслити важливість збереження принципів прав людини навіть у найскладніших умовах та необхідність спільних зусиль держав та міжнародних організацій для забезпечення цього захисту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30, Ст. 141.

УДК 347

Крутник Р. І.

*аспірант другого року навчання
кафедри цивільного права і процесу,
Західноукраїнський національний
університет*

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ В ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАННЯХ У ПРАКТИЦІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Однією із основних засад цивільного законодавства України, на яких побудоване правове регулювання договірних відносин, є принцип добросовісності.

Варто зазначити, що поняття принципу добросовісності чинний Цивільний кодекс України не закріплює [1]. Натомість його розуміння можна віднайти в міжнародних кодифікаціях принципів приватного права. Так, відповідно до